

Pravidla OSN o minimálních standardech zacházení s vězněnými osobami (Pravidla Nelsona Mandely)¹

Úvodní ustanovení 1

Následující pravidla nejsou určena k tomu, aby podrobně popsala modelový systém věznic a vězeňských zařízení. Jejich účelem je pouze stanovit, na základě všeobecně přijímaného mínění a základních prvků nejvhodnějších současných vězeňských systémů, co se všeobecně považuje za dobré zásady a dobrou praxi pro zacházení s vězněnými osobami a správu věznic.

Úvodní ustanovení 2

1. Vzhledem ke značné rozmanitosti právních, sociálních, hospodářských a geografických podmínek ve světě je zřejmé, že ne všechna pravidla jsou použitelná vždy a všude. Měla by však podněcovat k neustálému úsilí o překonání praktických obtíží při jejich používání, protože jako celek představují minimální standard podmínek, které OSN považuje za vyhovující.

2. Na druhou stranu se pravidla vztahují na oblast, která se neustále vyvíjí. Nejsou tedy určena k tomu, aby bránila praktikám, které jsou v souladu s níže uvedenými zásadami a zároveň se snaží podporovat cíle, které vyplývají z textu pravidel jako celku. Ústředí vězeňské správy bude vždy oprávněno povolit odchylky od pravidel v tomto duchu.

Úvodní ustanovení 3

1. První část pravidel se týká správy věznic obecně a je použitelná pro všechny kategorie vězněných osob, včetně civilních, odsouzených i neodsouzených a těch, na něž se vztahují „bezpečnostní“ nebo nápravná opatření nařízená soudem.

2. Druhá část zahrnuje pravidla použitelná pouze pro zvláštní kategorie vězněných osob, kterými se zabývají jednotlivé oddíly. Pravidla uvedená v oddíle A, která se vztahují na odsouzené vězněné osoby, se však použijí také pro kategorie vězněných osob, kterým se věnují oddíly B, C a D, za předpokladu, že nejsou v rozporu s pravidly upravujícími tyto kategorie a slouží v jejich prospěch.

Úvodní ustanovení 4

1. Účelem těchto pravidel není regulovat správu zařízení určených výhradně pro mladistvé, jako jsou zařízení pro zadržování mladistvých nebo výchovné ústavy, nicméně první část těchto pravidel se obecně na tato zařízení použije stejným způsobem.

2. Kategorie mladistvých vězněných osob by měla zahrnovat alespoň všechny osoby, které spadají do pravomoci soudů pro mladistvé. Tyto osoby by zpravidla neměly být odsouzeny k trestu odnětí svobody.

¹ Příloha rezoluce Valného shromáždění OSN č. 70/175, přijaté dne 17. 12. 2015.

I. OBECNĚ POUŽITELNÁ PRAVIDLA

Základní zásady

Pravidlo 1

Se všemi vězňenými osobami má být zacházeno s respektem k jejich důstojnosti a hodnotě jako lidské bytosti. Žádná vězňená osoba nesmí být vystavena (a zároveň všechny musí být chráněny) před mučením a jiným krutým, nelidským nebo ponižujícím zacházením nebo trestáním, které nelze za žádných okolností ospravedlnit. Bezpečnost vězňených osob, personálu, poskytovatelů služeb a návštěvníků musí být vždy zajištěna.

Pravidlo 2

1. Tato pravidla musí být používána nestranně. Diskriminace na základě rasy, barvy pleti, pohlaví, jazyka, náboženského vyznání, politického nebo jiného smýšlení, národního nebo sociálního původu, majetku, rodu nebo jiného postavení je zakázána. Náboženské vyznání a morální zásady vězňených osob musí být respektovány.

2. Aby bylo možné uplatnit princip nediskriminace, musí vězeňská správa zohlednit individuální potřeby vězňených osob, zejména těch, které jsou ve vězeňském prostředí považovány za nejzranitelnější. Opatření, která chrání a prosazují práva vězňených osob se zvláštními potřebami, jsou nezbytná a nelze je považovat za diskriminační.

Pravidlo 3

Odnětí svobody a jiná opatření, jejichž následkem je odříznutí osob od vnějšího světa, sama o sobě způsobují utrpení tím, že zbavením svobody těmto osobám odebírají jejich právo na sebeurčení. Vězeňský systém proto nesmí jejich utrpení zhoršovat, s výjimkou případů, kdy jde o následek odůvodněné izolace nebo zachování kázně.

Pravidlo 4

1. Účelem trestu odnětí svobody nebo obdobných opatření zbavujících jednotlivce osobní svobody je především ochrana společnosti před trestnými činy a snížení recidivy. Těchto cílů lze dosáhnout pouze tehdy, je-li doba trestu odnětí svobody v co největší možné míře využita k opětovnému začlenění těchto osob do společnosti tak, aby po propuštění vedly soběstačný život v souladu se zákonem.

2. Vězeňská správa a další příslušné orgány by proto měly nabízet vzdělávání, odbornou přípravu a pracovní příležitosti, jakož i jiné vhodné a dostupné formy pomoci, včetně těch, které jsou nápravné, morální, duchovní, sociální, zdravotní a sportovní povahy. Všechny tyto programy, činnosti a služby by měly být poskytovány v souladu s individuálními potřebami vězňených osob.

Pravidlo 5

1. Vězeňský režim by se měl snažit minimalizovat jakékoli rozdíly mezi životem ve vězení a životem na svobodě, které mají sklony snižovat zodpovědnost vězňených osob nebo respekt vzhledem k jejich důstojnosti a hodnotě jako lidské bytosti.

2. Vězeňská správa musí přijmout veškerá vhodná opatření a provést takové úpravy, kterými zajistí, že vězněné osoby s tělesným, mentálním nebo jiným postižením budou mít na základě spravedlnosti úplný a účinný přístup k vězeňskému životu.

Správa záznamů o vězněných osobách

Pravidlo 6

Ve všech zařízeních, kde jsou vězněny osoby, musí být zaveden systém pro správu spisů vězněných osob. Takovým systémem může být elektronická databáze záznamů nebo evidenční kniha s očíslovanými a podepsanými stranami. Dále musí být zavedeny postupy zajišťující kontrolu prostřednictvím zabezpečených záznamů a zabraňující neoprávněnému přístupu k jakýmkoli informacím uloženým v systému nebo k jejich úpravě.

Pravidlo 7

Nikdo nesmí být přijat do vězení bez platného nařízení o výkonu vazby nebo trestu. Po přijetí každé vězněné osoby se do systému pro správu spisů vězněných osob uvádí následující informace:

- (a) přesné údaje umožňující určit totožnost vězněné osoby, s respektem k jí vnímanému pohlaví;
- (b) důvody pro umístění a příslušný orgán, který o umístění rozhodl, a také datum, čas a místo zatčení;
- (c) den a hodina přijetí, propuštění, jakož i jakéhokoli přemístění;
- (d) veškerá viditelná zranění a stížnosti na dřívější špatné zacházení;
- (e) soupis osobního majetku vězněné osoby;
- (f) jména rodinných příslušníků, včetně dětí, jejich věk, místo pobytu a stav péče nebo poručenství;
- (g) údaje kontaktní osoby pro případ nouze a informace o příbuzných vězněné osoby.

Pravidlo 8

V průběhu trestu odnětí svobody se uvedou do systému pro správu spisů vězněných osob tyto informace:

- (a) informace týkající se soudního řízení, včetně dat o soudních jednání, a právním zastoupení;
- (b) zprávy o vstupním posudku a klasifikaci vězněné osoby;
- (c) informace týkající se chování a kázně;
- (d) žádosti a stížnosti, včetně tvrzení o mučení nebo jiném krutém, nelidském nebo ponižujícím zacházení nebo trestání, pokud nejsou důvěrné povahy;
- (e) informace o uložení kázeňských trestů;
- (f) informace o okolnostech a příčinách zranění nebo úmrtí a v případě úmrtí, o místě, kde jsou uloženy pozůstatky.

Pravidlo 9

Všechny záznamy, na které odkazují ustanovení pravidel 7 a 8, jsou důvěrné a zpřístupní se pouze těm, jejichž náplň práce přístup k těmto záznamům vyžaduje. Každé vězněné osobě musí být povolen přístup k záznamům, které se jí týkají, s výjimkami povolenými vnitrostátními právními předpisy, a má nárok při propuštění obdržet úřední kopii těchto záznamů.

Pravidlo 10

Systémy pro správu spisů vězňených osob musí být využity také jako zdroje spolehlivých údajů o charakteristikách a trendech týkajících se vězeňské populace, včetně stavu využití ubytovacích kapacit, a to za účelem vytváření podkladů pro rozhodování založené na důkazech.

Oddělené umístování

Pravidlo 11

Určité kategorie vězňených osob musí být umístěny odděleně v jiných zařízeních nebo jiných částech zařízení, s přihlédnutím k jejich pohlaví, věku, trestní minulosti, důvodu zadržení a potřebám zacházení, a to takto:

- (a) muži a ženy jsou pokud možno umístěni v odlišných zařízeních; v zařízení, které přijímá muže i ženy, jsou všechny prostory určené ženám zcela oddělené;
- (b) neodsouzené vězňené osoby jsou umístěny odděleně od odsouzených;
- (c) osoby vězňené z důvodu zadlužení a ostatní civilní vězňené osoby jsou umístěny odděleně od osob vězňených z důvodu trestné činnosti;
- (d) mladiství jsou umístěni odděleně od dospělých vězňených osob.

Ubytování

Pravidlo 12

1. Jsou-li vězňené osoby umístěny v samostatných celách nebo ložnicích, musí tam každá z nich v noci přebývat sama. Pokud je ze zvláštních důvodů, jako je dočasná přeplněnost věznic, nezbytné, aby ústřední správa věznic udělala výjimku z tohoto pravidla, není žádoucí, aby byly v jedné cele nebo pokoji umístěny dvě vězňené osoby.

2. Jsou-li vězňené osoby umístěny ve společných ložnicích, musí být pečlivě vybírány tak, aby byla za daných podmínek zaručena vhodnost jejich vzájemného soužití. V souladu s podmínkami dané věznice musí být v noci zajištěn pravidelný dohled.

Pravidlo 13

Veškeré ubytovací prostory poskytované vězňeným osobám, a zejména pak všechny prostory určené pro spaní, musí odpovídat všem zdravotním požadavkům, přičemž je třeba věnovat náležitou pozornost klimatickým podmínkám, zejména objemu vzduchu, minimální ubytovací ploše, osvětlení, vytápění a větrání.

Pravidlo 14

Ve všech prostorách, v nichž vězňené osoby žijí nebo pracují, je třeba dodržovat tyto podmínky:

- (a) okna musí být dostatečně velká, aby vězňené osoby mohly číst nebo pracovat při přirozeném světle, a musí být konstruována tak, aby umožnila přístup čerstvého vzduchu bez ohledu na to, zda je místnost vybavena ventilačním zařízením;
- (b) umělé osvětlení musí umožnit vězňeným osobám číst nebo pracovat bez rizika poškození zraku;

Pravidlo 15

Sanitární zařízení musí být vhodně zařízena tak, aby umožňovala každé vězněné osobě v případě nutnosti vykonat potřebu, a to v čistých a přijatelných podmínkách.

Pravidlo 16

Koupelny a sprchy musí být zařízeny tak, aby každá vězněná osoba měla možnost, a mohlo od ní být vyžadováno, se koupat nebo sprchovat při teplotě odpovídající klimatickým podmínkám, tak často, jak je nezbytné pro dodržování hygieny v daném ročním období a zeměpisné oblasti, nejméně však jednou týdně v oblastech s mírným podnebím.

Pravidlo 17

Všechny části věznice, které vězněné osoby pravidelně používají, musí být neustále udržovány v dobrém technickém stavu a pečlivě uklízeny.

Osobní hygiena

Pravidlo 18

1. Od vězněných osob se vyžaduje, aby dodržovaly osobní hygienu, a za tímto účelem jim musí být poskytnuta voda a hygienické potřeby nezbytné pro péči o zdraví a čistotu.
2. Aby vězněné osoby mohly pečovat o svůj vzhled slučitelný s jejich sebeúctou, musí jim být poskytnuto vybavení pro péči o vlasy a vousy, a mužům musí být umožněno pravidelné holení.

Oděv a ložní prádlo

Pravidlo 19

1. Každé vězněné osobě, které není umožněno nosit vlastní oblečení, musí být poskytnut oděv odpovídající klimatickým podmínkám a vhodný k udržení dobrého zdravotního stavu. Tento oděv nesmí v žádném případě ve vězněné osobě vyvolávat pocit ponížení nebo degradace.
2. Všechny části oděvu musí být čisté a v dobrém stavu. Spodní prádlo musí být měněno a práno tak často, jak je nezbytné pro dodržování hygieny.
3. Ve výjimečných případech, a to kdykoliv je vězněné osobě povoleno opustit prostory věznice, jí musí být umožněno obléct si vlastní oblečení nebo jiný běžný oděv.

Pravidlo 20

Je-li vězněným osobám povoleno nosit vlastní oblečení, musí být při jejich přijetí do věznice přijata taková opatření, kterými se zajistí, že oblečení je čisté a vhodné k použití.

Pravidlo 21

Každá vězněná osoba musí mít k dispozici, v souladu s místními nebo národními standardy, samostatné lůžko a dostatek ložního prádla, které musí být při vydání čisté, v dobrém stavu a musí být dostatečně často měněno, aby byla zajištěna jeho čistota.

Strava

Pravidlo 22

1. Vězeňská správa poskytne každé vězněné osobě v obvyklých hodinách kvalitní, zdravou stravu s výživovou hodnotou vhodnou pro udržení zdraví a síly, která je důkladně připravena a podávána.
2. Každá vězněná osoba musí mít k dispozici pitnou vodu, kdykoli ji potřebuje.

Cvičení a sport

Pravidlo 23

1. Pokud to počasí dovolí, každá vězněná osoba, která nevykonává venkovní práce, musí mít možnost strávit alespoň jednu hodinu denně na čerstvém vzduchu jí vyhovujícím cvičením.
2. Mladiství a ti, kterým to věk a tělesná kondice dovolují, se během času určeného k cvičení účastní fyzického a rekreačního výcviku. Pro tyto účely by měly být zajištěny prostory, zařízení a vybavení.

Zdravotní služby

Pravidlo 24

1. Poskytování zdravotní péče vězněným osobám je odpovědností státu. Vězněné osoby by měly požívat stejné úrovně zdravotní péče, jaká je dostupná osobám na svobodě, a měly by mít bezplatný přístup k nezbytným zdravotním službám bez diskriminace na základě jejich právního postavení.
2. Zdravotní služby ve věznicích by měly být organizovány v těsné spolupráci se všeobecným veřejným zdravotnictvím a způsobem, který zabezpečuje kontinuitu léčby a péče, včetně léčby HIV, tuberkulózy a jiných infekčních chorob, jakož i závislosti na drogách.

Pravidlo 25

1. Každá věznice musí mít zajištěného poskytovatele zdravotních služeb pověřeného hodnocením, podporou, ochranou a zlepšováním tělesného a duševního zdraví vězněných osob, se zvláštním zřetelem na ty osoby, které potřebují speciální zdravotní péči nebo mají zdravotní problémy, které brání jejich rehabilitaci.
2. Zdravotní služby musí být poskytovány interdisciplinárním týmem s dostatečným počtem kompetentního personálu jednajícího zcela nezávisle, který disponuje dostatečnými odbornými znalostmi v oblasti psychologie a psychiatrie. Každá vězněná osoba musí mít k dispozici služby kompetentního stomatologa.

Pravidlo 26

1. Poskytovatel zdravotních služeb musí každé vězněné osobě připravit a vést zdravotnickou dokumentaci obsahující přesné, aktualizované a důvěrné údaje, ke kterým by měl být všem vězněným osobám na jejich žádost umožněn přístup. Vězněná osoba může určit třetí osobu, která bude mít přístup k její zdravotnické dokumentaci.
2. V případě přemístění vězněné osoby do jiné věznice, je převedena i zdravotnická dokumentace, která musí podléhat lékařskému tajemství.

Pravidlo 27

1. Všechny věznice musí v naléhavých případech zajistit okamžitý přístup k lékařské pomoci. Vězněné osoby, které vyžadují specializované ošetření nebo chirurgický zákrok, budou převedeny do specializovaných zařízení nebo nemocnic mimo věznici. Má-li vězeňská správa vlastní nemocniční zařízení, musí být dostatečně personálně zabezpečeno a vybaveno tak, aby byla vězněným osobám poskytována odpovídající léčba a péče.

2. Pouze odpovědný zdravotnický personál smí přijímat rozhodnutí týkající se zdravotní péče, a tato nesmí být zrušena nebo ignorována nelékařským vězeňským personálem.

Pravidlo 28

Ženské věznice musí disponovat speciálním vybavením pro veškerou nezbytnou prenatální a postnatální péči a léčbu. Pokud je to možné, věznice musí zařídit, aby se děti narodily v nemocnici mimo věznici. Pokud se dítě narodí ve věznici, nesmí být tato skutečnost uvedena v rodném listu.

Pravidlo 29

1. Rozhodnutí o tom, zda může dítě zůstat ve vězení s rodičem, musí být založeno na nejlepším zájmu dotyčného dítěte. Pokud je dětem povoleno zůstat ve vězení s rodičem, musí být zabezpečena tato opatření:

- a) vězeňská nebo mimovězeňská zařízení péče o děti, zabezpečovaná kompetentním personálem, kde jsou děti umístěny v době, kdy o ně nemohou pečovat jejich rodiče;
- b) zdravotní služby pro děti, včetně přijímacích lékařských prohlídek a průběžného sledování jejich vývoje odborníky.

2. S dětmi, které jsou ve vězení s rodičem, se nikdy nesmí zacházet jako s vězněnými osobami.

Pravidlo 30

Lékař nebo jiný kompetentní zdravotnický pracovník, bez ohledu na to, zda podléhá lékaři, musí prohlédnout, vyšetřit a promluvit si s každou vězněnou osobu co nejdříve po jejím přijetí a následně dle potřeby. Zvláštní pozornost se věnuje:

- (a) určení potřebné zdravotní péče a přijetí všech nezbytných opatření k léčbě;
- (b) identifikace jakéhokoliv špatného zacházení, kterému mohly být příchozí vězněné osoby vystaveny před jejich přijetím do věznice;
- (c) určení jakýchkoliv příznaků psychického nebo jiného vypětí způsobeného odnětím svobody, včetně, ale nejen, rizika sebevraždy nebo sebepoškozování a abstinčních příznaků, jež jsou důsledkem užívání drog, léků nebo alkoholu; a provedení všech vhodných a individualizovaných opatření nebo ošetření;
- (d) izolování a léčba vězněných osob s podezřením z nákazy infekčním onemocněním po dobu trvání infekce;
- (e) posouzení zdravotní způsobilosti vězněných osob k práci, cvičení a účasti na jiných činnostech, je-li to uznáno za vhodné.

Pravidlo 31

Lékař nebo případně jiný kompetentní zdravotnický pracovník musí mít každodenní přístup ke všem nemocným vězněným osobám, k vězněným osobám stěžujícím si na fyzické nebo psychické problémy nebo

zranění, a těm, na které je jejich pozornost zvláště zaměřena. Všechny lékařské prohlídky se provádějí v naprosté důvěrnosti.

Pravidlo 32

1. Vztah mezi lékařem nebo jinými zdravotnickými pracovníky a vězněnými osobami se řídí stejnými etickými a profesními standardy, jaké se vztahují na pacienty na svobodě, zejména:

- (a) povinnost chránit tělesné a duševní zdraví vězněných osob a prevence a léčba nemocí založená pouze na klinických poznatcích;
- (b) důraz na svobodu rozhodování vězněných osob pokud jde o jejich vlastní zdraví a informovaný souhlas ve vztahu mezi pacientem a jeho lékařem;
- (c) důvěrnost informací o zdravotním stavu, s výjimkou případů, kdy by zachování důvěrnosti vedlo ke skutečnému a bezprostřednímu ohrožení pacienta nebo jiných osob;
- (d) naprostý zákaz zapojení se, aktivně nebo pasivně, do jednání, které by mohlo představovat mučení nebo jiné kruté, nelidské nebo ponižující zacházení nebo trestání, včetně lékařských nebo vědeckých pokusů, které mohou poškodit zdraví vězněných osob, jako je například odstranění buněk, tělesných tkání nebo orgánů.

2. Aniž je dotčen odstavec 1 písm. (d) tohoto pravidla, vězněným osobám může být, na základě jejich svobodné vůle a informovaného souhlasu a v souladu s platnými právními předpisy, povoleno účastnit se klinických pokusů a jiného zdravotnického výzkumu přístupného veřejnosti, pokud se očekává, že budou mít přímý a významný přínos pro jejich zdraví, a darovat buňky, tělesné tkáně nebo orgány jejich příbuzným.

Pravidlo 33

Lékař je povinen podat hlášení řediteli/ředitelce věznice, kdykoli se domnívá, že tělesné nebo duševní zdraví vězněné osoby bylo nebo bude pokračováním pobytu ve vězení nebo z jakýchkoliv důvodů spočívajících v podmínkách věznění poškozeno.

Pravidlo 34

Pokud se zdravotničtí pracovníci při vstupní lékařské prohlídce vězněné osoby nebo při následném poskytování zdravotní péče dozví o jakýchkoli známkách mučení nebo jiného krutého, nelidského či ponižujícího zacházení nebo trestání, musí takový případ zdokumentovat a podat hlášení příslušnému lékařskému, správnímu nebo soudnímu orgánu. Všechny vhodné procesní záruky musí být dodrženy, aby vězněné jiné dotčené osoby nebyly vystaveny předvídatelnému riziku ublížení.

Pravidlo 35

1. Lékař nebo příslušný orgán ochrany veřejného zdraví pravidelně kontroluje a informuje ředitele/ředitelku věznice o:

- (a) množství, kvalitě, přípravě a podávání stravy;
- (b) osobní hygieně vězněných osob a čistotě zařízení;
- (c) sanitárních zařízeních, topení, osvětlení a větrání věznice;
- (d) vhodnosti a čistotě oděvů a ložního prádla vězněných osob;
- (e) dodržování pravidel týkajících se tělesné výchovy a sportu v případech, kdy za tyto činnosti není odpovědný žádný odborný personál.

2. Ředitel/ředitelka věznice musí vzít v úvahu doporučení a zprávy poskytnuté v souladu s ustanovením odstavce 1 tohoto pravidla a pravidla číslo 33 a podniknout okamžité kroky k jejich provedení. Pokud doporučení nespádají do pravomoci ředitele/ředitelky věznice nebo pokud s nimi nesouhlasí, musí nadřízenému orgánu neprodleně předložit svou vlastní zprávu a doporučení lékaře nebo příslušného orgánu ochrany veřejného zdraví.

Omezení, kázeň a tresty

Pravidlo 36

Kázeň a pořádek musí být udržovány bez větší míry omezení, než je nezbytně nutné k zajištění bezpečnosti vězňenských osob, bezpečného provozu věznice a řádně uspořádaného komunitního života.

Pravidlo 37

Následující musí vždy vycházet ze zákonné úpravy nebo nařízení příslušného správního orgánu:

- (a) jednání představující kázeňský přestupek;
- (b) druhy a délka trestů, které mohou být za kázeňské přestupky uloženy;
- (c) osoby oprávněné k ukládání takových trestů;
- (d) jakákoliv forma nedobrovolného odděleného umístění vězňenské osoby od běžné vězeňské populace, jako např. samovazba, izolace, segregace, umístění na jednotku zvláštní péče nebo uzavřený oddíl², ať už jako kázeňský trest nebo za účelem zajištění pořádku a bezpečnosti, včetně vyhlášených pravidel a postupů upravujících použití a přezkum, přijímání a propouštění z jakékoliv formy nedobrovolné separace.

Pravidlo 38

1. Vězeňské správy jsou nabádány, aby za účelem vyřešení sporů nebo předcházení kázeňským přestupkům v co největším rozsahu předcházely konfliktům, využívaly prostředky mediace nebo jiných alternativních způsobů řešení sporů.

2. U vězňenských osob, které jsou nebo byly umístěny odděleně, přijme vězeňská správa nezbytná opatření ke zmírnění možných škodlivých účinků odděleného umístění na jejich osobu a komunitu, které mohou nastat po propuštění z věznice.

Pravidlo 39

1. Žádná vězňenská osoba nesmí být potrestána, kromě případů, kdy je to v souladu se zákonem nebo nařízením uvedeným v ustanovení pravidla číslo 37, zásadami spravedlnosti a řádného procesu. Vězňenská osoba nesmí být nikdy potrestána dvakrát za tentýž čin nebo přestupek.

2. Vězeňská správa musí zajistit, že kázeňské tresty jsou přiměřené kázeňským přestupkům, za které jsou ukládány, a řádně zaznamenat veškeré kázeňské tresty, které byly vězňenským osobám uloženy.

² Z anglického "restricted housing", které je někdy nazýváno administrativní segregací a používá se k zacházení s vězňenskými osobami, které mohou narušovat kázeň a pořádek v daném zařízení. "Restricted housing" znamená faktické odstěhování těchto osob z běžné vězeňské populace a jejich oddělení od ostatních vězňenských osob a zahrnuje omezení jejich pohybu, chování a výsad. Nejčastěji funguje tak, že kromě jedné hodiny denně o samotě v uzavřeném prostoru, určené k hygieně a rekreaci, je osoba uzavřena na cele.

3. Vězeňská správa před uložením kázeňského trestu zváží, zda a jak mohlo duševní onemocnění nebo vývojová porucha vězněné osoby přispět k jejímu počínání a ke spáchání daného činu nebo přestupku, na kterém bylo obvinění z kázeňského přestupku založeno. Vězeňská správa nesmí postihovat jednání vězněné osoby, které je považováno za přímý důsledek jejího duševního onemocnění nebo postižení.

Pravidlo 40

1. Žádná vězněná osoba nesmí být ve věznici zaměstnána k vykonávání funkce s disciplinární pravomocí.
2. Toto pravidlo však nesmí bránit správně fungujícím systémům založeným na samosprávě, kde jsou pod dohledem vězněným osobám, které jsou rozděleny do skupin za účelem programů zacházení, svěřeny určité společenské, vzdělávací nebo sportovní činnosti nebo další povinnosti.

Pravidlo 41

1. Každé obvinění z kázeňského přestupku vězněné osoby musí být neprodleně oznámeno příslušnému orgánu, který jej bez zbytečného odkladu vyšetří.
2. Vězněné osoby jsou neprodleně a v jazyce, kterému rozumí, informovány o povaze obvinění, kterým čelí, a musí jim být poskytnut dostatek času a prostředky k přípravě jejich obhajoby.
3. Vězněným osobám musí být povoleno obhajovat se osobně nebo prostřednictvím právní pomoci, pokud to vyžadují zájmy spravedlnosti, zejména v případech obvinění ze závažných kázeňských přestupků. Pokud vězněné osoby nerozumí jazyku nebo nemluví jazykem používaným při kázeňském řízení, musí jim být bezplatně poskytnut tlumočnick.
4. Vězněné osoby musí mít možnost požádat o soudní přezkum kázeňských trestů, které jim byly uloženy.
5. V případě, že je porušení kázně stíháno jako trestný čin, musí mít vězněné osoby nárok na veškeré řádné procesní záruky vztahující se na trestní řízení, včetně neomezeného přístupu k právnímu zástupci.

Pravidlo 42

Životní podmínky uvedené v těchto pravidlech, včetně podmínek týkajících se světla, větrání, topení, sanitárních zařízení, výživy, pitné vody, přístupu k čerstvému vzduchu a cvičení, osobní hygieny, zdravotní péče a přiměřeného osobního prostoru, se vztahují na všechny vězněné osoby bez výjimky.

Pravidlo 43

1. Omezení nebo kázeňské tresty nesmí za žádných okolností obnášet mučení nebo jiné kruté, nelidské či ponižující zacházení nebo trestání. Zakázány jsou zejména tyto praktiky:
 - (a) samovazba na dobu neurčitou;
 - (b) dlouhodobá samovazba;
 - (c) umístování vězněných osob do temných nebo nepřetržitě osvětlených cel;
 - (d) tělesné tresty nebo snížení množství stravy nebo pitné vody poskytované vězněné osobě;
 - (e) hromadné tresty.
2. Donucovací prostředky nesmí být nikdy použity jako tresty za kázeňské přestupky.

3. Součástí kázeňských trestů nebo omezujících opatření nesmí být zákaz styku s rodinou. Kontakt s rodinou je možné omezit pouze na omezené časové období a pouze v případech, kdy je to nezbytně nutné pro zajištění bezpečnosti a pořádku.

Pravidlo 44

Pro účely těchto pravidel se za samovazbu považuje umístění vězňených osob na 22 a více hodin denně bez smysluplného lidského kontaktu. Za dlouhodobou samovazbu se považuje samovazba po dobu delší než 15 po sobě jdoucích dní.

Pravidlo 45

1. Trest samovazby se použije pouze ve výjimečných případech jako krajní opatření, na co nejkratší dobu a pouze na základě povolení osoby s příslušným oprávněním. Současně musí podléhat nezávislému přezkumu. Samovazba se nesmí uložit na základě odsuzujícího rozsudku vězňené osoby.
2. Ukládání samovazby by mělo být zakázáno v případě vězňených osob s duševním nebo tělesným postižením, pokud by se tímto jejich stav zhoršil. Zákaz použití samovazby a podobných opatření v případech týkajících se žen a mladistvých, jak je stanoveno v jiných principech a normách OSN v oblasti prevence kriminality a trestního soudnictví, nadále platí.

Pravidlo 46

1. Zdravotnický personál nesmí mít při ukládání kázeňských trestů nebo jiných omezujících opatření žádnou roli. Nicméně musí věnovat zvláštní pozornost zdravotnímu stavu vězňených osob nedobrovolně umístěných odděleně od zbytku vězeňské populace, denně je navštěvovat a na jejich žádost nebo žádost vězeňského personálu jim poskytnout okamžitou lékařskou pomoc a léčbu.
2. Zdravotnický personál neprodleně oznámí řediteli/ředitelce věznice jakékoliv nepříznivé účinky kázeňských trestů nebo jiných omezujících opatření na tělesné nebo duševní zdraví vězňené osoby, které byly tyto tresty nebo opatření uloženy, a zároveň sdělí, zda považují za nezbytné ukončit nebo změnit kázeňský trest z důvodů tělesného nebo duševního zdraví vězňené osoby.
3. Zdravotnický personál má pravomoc přezkoumat a doporučit změny v rozhodnutí o uložení trestu nedobrovolného oddělení vězňené osoby od zbytku běžné vězeňské populace tak, aby nezpůsobilo zhoršení jejího zdravotního stavu, duševního nebo tělesného postižení.

Donucovací prostředky

Pravidlo 47

1. Používání řetězů, okovů nebo jiných donucovacích prostředků, které jsou ve své podstatě ponižující nebo bolestivé, je zakázáno.
2. Jiné donucovací prostředky se použijí, pouze pokud to zákon dovoluje a za těchto okolností:
 - (a) jako opatření proti útěku během přemísťování vězňených osob, za předpokladu, že jsou sejmuty ve chvíli, kdy je vězňená osoba předvedena před soud nebo správní orgán;
 - (b) na příkaz ředitele/ředitelky věznice, selžou-li jiné způsoby kontroly, aby vězňená osoba nemohla ublížit sobě nebo jiným osobám nebo způsobit škody na majetku; v těchto případech musí ředitel/ka okamžitě informovat lékaře a podat o tom zprávu nadřízenému vězeňskému orgánu.

Pravidlo 48

1. Pokud je použití donucovacích prostředků povoleno v souladu s ustanovením odstavce 2 pravidla číslo 47, použijí se tyto zásady:

- (a) donucovací prostředky se použijí pouze v případě, že by nebylo možné rizika, která volný pohyb představuje, účinně řešit mírnějším způsobem kontroly;
- (b) zvolí se takový donucovací prostředek, který omezuje pohyb vězněné osoby jen v takové míře, která je nezbytná a přiměřená ke kontrole pohybu vězněné osoby, a to na základě úrovně a povahy rizik;
- (c) donucovací prostředky se použijí pouze na nezbytnou dobu a jejich používání musí být ukončeno co nejdříve poté, co zaniknou rizika, představovaná volným pohybem vězněné osoby.

2. Donucovací prostředky se nikdy nesmí použít u žen během porodu a bezprostředně po něm.

Pravidlo 49

Vězeňská správa by měla zajistit přístup a poskytnout výcvik k používání takových metod kontroly, které by vyloučily potřebu používání donucovacích prostředků nebo snížily jejich narušující povahu.

Prohlídky vězněných osob a cel

Pravidlo 50

Zákony a nařízení upravující prohlídky vězněných osob a cel musí být v souladu se závazky vyplývajícími z mezinárodního práva a zohledňovat mezinárodní standardy a pravidla, přičemž je třeba mít na paměti nutnost zajištění bezpečnosti ve věznici. Prohlídky se provádí tak, aby byla respektována důstojnost a soukromí ohledávané osoby, jakož i zásady přiměřenosti, zákonnosti a nezbytnosti.

Pravidlo 51

Prohlídky nesmí být používány jako prostředek k šikaně, zastrašování nebo zbytečnému zasahování do soukromí vězněné osoby. Za účelem odpovědnosti vede vězeňská správa náležitě záznamy o prohlídkách, zejména o důkladných osobních prohlídkách, prohlídkách tělních dutin a cel, jakož i o důvodech prohlídek, totožnosti osob, které je provedly, a výsledcích.

Pravidlo 52

1. Invazivní prohlídky, včetně důkladných osobních prohlídek a prohlídek tělních dutin, by měly být prováděny pouze v nezbytně nutných případech. Vězeňské správy musí být nabádány k tomu, aby místo invazivních prohlídek vyvíjely a používaly vhodná alternativní řešení. Invazivní prohlídky musí být prováděny v soukromí vyškoleným personálem stejného pohlaví jako vězněná osoba.
2. Prohlídky tělních dutin provádějí pouze kompetentní zdravotničtí pracovníci, kteří nejsou primárně odpovědní za péči o vězněné osoby, nebo alespoň personál náležitě vyškolený zdravotnickým pracovníkem v oblasti hygienických, zdravotních a bezpečnostních norem.

Pravidlo 53

Vězněné osoby musí mít přístup k dokumentům vztahujícím se k jejich soudním řízením nebo jim musí být umožněno mít je u sebe bez přístupu vězeňské správy.

Informovanost a stížnosti vězňených osob

Pravidlo 54

Každé vězňené osobě musí být hned při přijetí písemně poskytnuty následující informace:

- (a) řád věznice a právní předpisy týkající se vězeňství;
- (b) její práva, včetně povolených způsobů vyhledávání informací, přístupu k právnímu poradenství, i prostřednictvím právní pomoci, a postupy pro podávání žádostí nebo stížností;
- (c) její povinnosti, včetně příslušných kázeňských trestů; a
- (d) všechny další záležitosti nezbytné k tomu, aby se vězňená osoba přizpůsobila životu věznice.

Pravidlo 55

1. Informace uvedené v ustanovení pravidla 54 musí být k dispozici v nejčastěji používaných jazycích v souladu s potřebami dané vězeňské populace. Pokud vězňená osoba žádnému z těchto jazyků nerozumí, měla by jí být poskytnuta pomoc tlumočnicka.
2. Pokud vězňená osoba neumí číst, informace se jí sdělí ústně. Vězňeným osobám se smyslovým postižením by měly být poskytovány informace způsobem odpovídajícím jejich potřebám.
3. Vězeňská správa musí viditelně vyvěsit přehled informací ve společných prostorách věznice.

Pravidlo 56

1. Každá vězňená osoba musí mít každý den příležitost se se svými žádostmi nebo stížnostmi obrátit na ředitele/ředitelku věznice nebo zaměstnance, který je oprávněn je zastupovat.
2. Během kontroly ve věznicích musí být vězňeným osobám umožněno podat žádosti nebo stížnosti přímo kontrolnímu orgánu. Vězňená osoba musí mít příležitost svobodně a v naprosté důvěrnosti hovořit s osobou pověřenou provedením kontroly nebo jiným vyšetřujícím úředníkem, aniž by byl/a přítomen/přítomna ředitel/ka věznice nebo jiný vězeňský personál.
3. Každá vězňená osoba má právo podat žádost nebo stížnost týkající se jejího zacházení, a to bez cenzury obsahu, ústřední vězeňské správě a soudním nebo jiným příslušným orgánům, včetně těch, které mají pravomoc k přezkumu nebo k nápravě.
4. Práva podle ustanovení odstavců 1 až 3 tohoto pravidla se vztahují také na právního zástupce vězňené osoby. V případech, kdy vězňená osoba ani její právní zástupce nemají možnost vykonávat tato práva, může tak učinit rodinný příslušník vězňené osoby nebo jakákoli jiná osoba, která případ zná.

Pravidlo 57

1. Vězeňská správa se musí každou žádostí nebo stížností okamžitě zabývat a odpovědět na ni bez zbytečných průtahů. Pokud je žádost nebo stížnost zamítnuta nebo v případě nepřiměřených průtahů, stěžovatel musí být oprávněn řešit ji soudně nebo u jiného orgánu.
2. Musí být přijata taková opatření, která zaručí, že vězňené osoby mohou podávat žádosti nebo stížnosti bezpečně, a pokud o to stěžovatel požádá, i důvěrným způsobem. Vězňená osoba nebo jiná osoba uvedená v ustanovení odstavce 4 pravidla 56 nesmí být vystavena nebezpečí odplaty, zastrašování nebo jiných negativních reakcí v důsledku podání žádosti nebo stížnosti.

3. Obvinění z mučení nebo jiného krutého, nelidského nebo ponižujícího zacházení nebo trestání vězňů musí být okamžitě řešeno a musí vést k rychlému a nestrannému vyšetřování vedenému nezávislým státním orgánem v souladu s ustanoveními odstavců 1 a 2 pravidla 71.

Kontakt s vnějším světem

Pravidlo 58

1. Vězněné osoby mohou, pod nezbytným dohledem, pravidelně komunikovat se svou rodinou a přáteli:

- (a) písemnou korespondencí a použitím telekomunikačních, elektronických, digitálních a jiných prostředků, jsou-li k dispozici; a
- (b) přijímáním návštěv.

2. Pokud jsou povoleny manželské návštěvy, musí být takové právo uplatňováno bez diskriminace a vězněné ženy musí mít možnost jej uplatnit stejně jako muži. Musí být zavedeny postupy a zpřístupněny prostory tak, aby byl zajištěn spravedlivý a rovný přístup s náležitým ohledem na bezpečnost a důstojnost.

Pravidlo 59

Pokud je to možné, vězněné osoby musí být umístěny do věznice, která se nachází co nejbližší jejich domovu nebo místu určenému k jejich sociální rehabilitaci.

Pravidlo 60

1. Vstup návštěvníků do vězeňského zařízení je podmíněn jejich souhlasem s prohlídkou. Návštěvník může svůj souhlas kdykoli odvolat, načež vězeňská správa může jeho vstup odmítnout.

2. Postupy při vstupu a prohlídkách návštěvníků nesmí být ponižující a musí se řídit zásadami, které chrání práva alespoň v takovém rozsahu jako zásady uvedené v pravidlech 50 až 52. K prohlídkám tělních dutin by nemělo docházet a neměly by být prováděny na dětech.

Pravidlo 61

1. Vězněným osobám musí být poskytnuta vhodná příležitost, čas a vybavení k tomu, aby mohly být navštíveny právním zástupcem dle vlastního výběru nebo poskytovatelem právní pomoci, a mohly s ním komunikovat a konzultovat jakékoliv právní záležitosti v souladu s vnitrostátními právními předpisy, a to bezodkladně, v plné důvěrnosti, bez odposlechu nebo cenzury. Konzultace mohou být na dohled, ale ne na doslech, vězeňského personálu.

2. V případech, kdy vězněné osoby nemluví místním jazykem, vězeňská správa jim musí umožnit přístup ke službám nezávislého kompetentního tlumočnicka.

3. Vězněné osoby by měly mít přístup k účinné právní pomoci.

Pravidlo 62

1. Vězněné osoby, které jsou cizími státními příslušníky, musí mít povoleno přiměřené vybavení pro komunikaci s diplomatickou misí a konzulárním úřadem státu, jehož jsou příslušníky.

2. Vězněným osobám, které jsou státními příslušníky států bez diplomatické mise nebo konzulárního úřadu v dané zemi, a uprchlíkům nebo osobám bez státní příslušnosti, musí být povoleno podobným způsobem

komunikovat s diplomatickou misí státu, který je pověřen ochranou jejich zájmů, nebo s jakoukoliv národní nebo mezinárodní organizací, jejímž úkolem je chránit tyto osoby.

Pravidlo 63

Vězněné osoby musí být pravidelně informovány o důležitých zprávách čtením novin, časopisů nebo zvláštních institucionálních publikací, poslechem rádia, na přednáškách nebo jakýmkoliv podobnými prostředky, které jsou povoleny nebo kontrolovány vězeňskou správou.

Knihy

Pravidlo 64

Každá věznice musí mít knihovnu, která je k dispozici všem kategoriím vězněných osob, je dostatečně vybavena jak beletrií, tak naučnými knihami, a vězněné osoby mají být podporovány v jejím využívání.

Náboženství

Pravidlo 65

1. Je-li ve věznici umístěn dostatečný počet vězněných osob stejného náboženského vyznání, je třeba zajistit představitele dané církve nebo náboženské společnosti. Pokud to podmínky umožňují a počet vězněných osob odůvodňuje, měly by být služby představitele církve nebo náboženské společnosti sjednány na plný úvazek.
2. Představitelům dle ustanovení odstavce 1 tohoto pravidla, musí být umožněno pravidelně pořádat bohoslužby a poskytovat pastorační návštěvy vězněným osobám, které vyznávají dané náboženství, v soukromí a ve vhodnou dobu.
3. Žádné vězněné osobě nesmí být upřen přístup k aprobovanému představiteli jakékoliv církve nebo náboženské společnosti. A naopak, pokud by vězněná osoba nesouhlasila s takovou návštěvou, její postoj musí být plně respektován.

Pravidlo 66

Pokud možno, musí být každé vězněné osobě dovoleno uspokojit potřeby svého náboženského života tím, že se účastní bohoslužeb konaných ve věznici a má k dispozici knihy o náboženských pravidlech a příkázáních svého náboženského vyznání.

Úschova majetku vězněných osob

Pravidlo 67

1. Veškeré peníze, cennosti, oblečení a jiné věci patřící vězněným osobám, které si nesmí dle vězeňských předpisů ponechat, se při jejich přijetí do věznice uloží do bezpečné úschovy. Vězněná osoba musí podepsat seznam uschovaného majetku. Musí být přijata taková opatření, aby byl majetek vězněných osob zachován v dobrém stavu.
2. Při propuštění musí být všechny předměty a peníze vráceny vězněné osobě, kromě peněz, které byla tato osoba oprávněna utratit, majetku, který byl zaslán mimo vězení, nebo oblečení, které muselo být z hygienických důvodů zničeno. Vězněná osoba podepíše potvrzení o převzetí majetku a peněz, které jí byly vráceny.

3. S penězi nebo předměty, které byly vězněnými osobami přijaty zvenčí, se zachází stejným způsobem.
4. Pokud si vězněná osoba přinese nějaké léky nebo léčivé přípravky, rozhodne o jejich použití lékař nebo jiný kompetentní zdravotnický pracovník.

Oznámení

Pravidlo 68

Každá vězněná osoba má právo a musí jí být poskytnuty prostředky k tomu, aby mohla okamžitě informovat svou rodinu nebo jakékoli jiné osoby označené jako kontaktní osoby o jejím nástupu do výkonu vazby nebo trestu, přemístění do jiného zařízení a o jakémkoli vážném onemocnění nebo zranění. Sdílení osobních údajů vězněných osob podléhá vnitrostátním právním předpisům.

Pravidlo 69

V případě úmrtí vězněné osoby, ředitel/ka věznice musí okamžitě informovat její blízké nebo kontaktní osobu pro případ nouze. Ti, kteří byli vězněnou osobou určeni k přijímání informací o jejím zdravotním stavu, musí být vyrozuměni ředitelem nebo ředitelkou věznice o jejím vážném onemocnění, zranění nebo převozu do zdravotnického zařízení. Požádá-li výslovně vězněná osoba, aby její manžel, manželka nebo nejbližší příbuzný nebyl v případě nemoci nebo zranění vyrozuměn, musí být její žádost respektována.

Pravidlo 70

Vězeňská správa musí okamžitě informovat vězněnou osobu o vážném onemocnění nebo úmrtí příbuzného nebo jiné osoby blízké. Kdykoliv to okolnosti dovolí, mělo by být vězněné osobě dovoleno navštívit, ať už s doprovodem nebo samostatně, příbuzného nebo jinou blízkou osobu, která je kriticky nemocná, nebo se zúčastnit jejího pohřbu.

Vyšetřování

Pravidlo 71

1. Bez ohledu na to, zda bylo zahájeno interní vyšetřování, musí ředitel/ka věznice neprodleně oznámit jakékoliv úmrtí, zmizení nebo vážné zranění vězněné osoby soudnímu nebo jinému příslušnému orgánu, který je nezávislý na vězeňské správě a je pověřen okamžitě, nestranně a účinně vyšetřit okolnosti a příčiny takových případů. Vězeňská správa musí s tímto orgánem plně spolupracovat a zajistit zachování všech důkazů.
2. Povinnosti uvedené v ustanovení odstavce 1 tohoto pravidla se uplatní rovněž tehdy, pokud existují důvodné obavy se domnívat, že byl ve vězení spáchán čin mučení nebo jiného krutého, nelidského či ponižujícího zacházení nebo trestání bez ohledu na to, zda byla přijata formální stížnost.
3. Kdykoli existují důvodné obavy se domnívat, že byl spáchán čin uvedený v ustanovení odstavce 2 tohoto pravidla, musí být okamžitě přijata opatření, která zajistí, že žádná z možných zúčastněných osob se nebude podílet na vyšetřování a nemá žádný kontakt se svědky, obětí nebo její rodinou.

Pravidlo 72

Vězeňská správa musí zacházet s tělem zesnulé vězněné osoby s respektem a důstojností. Tělo zesnulé vězněné osoby by mělo být co nejdříve vydáno jejím blízkým, nejpozději při ukončení vyšetřování. Vězeňská

správa uspořádá vhodným způsobem pohřeb, pokud neexistuje žádná jiná odpovědná osoba, která by byla ochotna nebo schopna tak učinit, a vede o této záležitosti úplný záznam.

Přemísťování vězňů osob

Pravidlo 73

1. Jsou-li vězněné osoby přemísťovány do anebo z věznic, musí být co nejméně vystaveny zrakům veřejnosti a je nutné přijmout vhodná opatření chránící je před urážkami, zvědavostí a publicitou v jakékoli podobě.
2. Přeprava vězňů osob dopravními prostředky s nedostatečným větráním nebo osvětlením nebo jakýmkoliv jiným způsobem, který by je vystavoval zbytečné tělesné újmy, je zakázána.
3. Přeprava vězňů osob se provádí na náklady vězeňské správy a za rovných podmínek všech vězňů osob.

Vězeňský personál

Pravidlo 74

1. Vězeňská správa zajistí pečlivý výběr personálu do všech pracovních pozic, protože řádný chod věznic závisí právě na jejich integritě, lidskosti, odborné způsobilosti a vhodnosti pro tuto práci.
2. Vězeňská správa musí neustále vyvíjet snahu přesvědčit personál i veřejnost, že tato práce je společenskou službou velkého významu, a za tímto účelem by měly být použity všechny vhodné prostředky informování veřejnosti.
3. Pro zabezpečení výše uvedených cílů musí být vězeňský personál přijat na plný úvazek do pracovního nebo služebního poměru, který má postavení státní služby. Záruka zaměstnání podléhá pouze dobrému chování, výkonnosti a fyzické kondici personálu. Platy musí být přiměřené, aby přilákaly a udržely vhodný personál - muže i ženy; zaměstnanecké benefity a pracovní podmínky musí být příznivé s ohledem na náročnost této práce.

Pravidlo 75

1. Veškerý vězeňský personál musí mít odpovídající úroveň vzdělání a musí mít schopnost a prostředky k výkonu svých povinností profesionálním způsobem.
2. Před nástupem do služby musí být vězeňskému personálu poskytnuta odborná příprava přizpůsobená jejich obecným a zvláštním povinnostem, která musí odrážet současnou praxi založenou na poznatcích z věd o trestu a trestání. Do služby mohou nastoupit pouze ti uchazeči, kteří úspěšně absolvují teoretické a praktické zkoušky na konci této odborné přípravy.
3. Vězeňská správa musí zajistit nepřetržité poskytování školení a služebních výcviků s cílem udržování a zdokonalování znalostí a odborné způsobilosti personálu po nástupu do služby a během jejich kariéry.

Pravidlo 76

1. Odborná příprava uvedená v ustanovení odstavce 2 pravidla 75 zahrnuje alespoň školení o:

- (a) příslušných vnitrostátních právních předpisech, nařízeních a koncepcích, jakož i použitelných mezinárodních a regionálních nástrojích, jejichž ustanoveními se musí řídit práce a vzájemné působení vězeňského personálu s vězňenými osobami;
- (b) právech a povinnostech vězeňského personálu při výkonu jejich funkcí, včetně respektování lidské důstojnosti všech vězňených osob a zákazu určitého chování, zejména mučení a jiného krutého, nelidského nebo ponižujícího zacházení nebo trestání;
- (c) bezpečnosti a bezpečí, včetně konceptu dynamické bezpečnosti, o použití síly a donucovacích prostředků a o metodách zacházení s pachateli násilných trestných činů, s náležitou pozorností k preventivním a zmírňujícím metodám, jako jsou vyjednávání a mediace;
- (d) první pomoci, psychosociálních potřebách vězňených osob a kultuře ve věznicích, jakož i o sociální péči a pomoci, včetně včasného odhalení duševních onemocnění.

2. Vězeňský personál, který má na starosti práci s určitými kategoriemi vězňených osob nebo kterému jsou přiděleny jiné specializované funkce, musí absolvovat školení, které je odpovídajícím způsobem zaměřeno.

Pravidlo 77

Veškerý vězeňský personál se vždy chová a vykonává své povinnosti tak, aby byl vězňeným osobám příkladem a budil jejich respekt.

Pravidlo 78

- 1. Vězeňský personál, pokud možno, musí zahrnovat dostatečný počet odborníků, jako jsou psychiatři, psychologové, sociální pracovníci a pedagogičtí pracovníci.
- 2. Služby sociálních a pedagogických pracovníků musí být zajištěny trvale, aniž by tím byli vyloučeni zaměstnanci na částečný úvazek nebo dobrovolníci.

Pravidlo 79

- 1. Ředitel/ka věznice by měl/a být pro výkon své funkce dostatečně kompetentní, zejména co se týče jeho/jejího charakteru, administrativních schopností, vhodného školení a zkušeností.
- 2. Ředitel/ka věznice musí věnovat celou pracovní dobu úředním povinnostem a nesmí být jmenován/a do funkce pouze na částečný úvazek. Jeho/její sídlo se musí nacházet v prostorách věznice nebo v jejím bezprostředním okolí.
- 3. Jsou-li dvě nebo více věznic vedené jedním ředitelem/ředitelkou, navštěvuje každou z nich v častých intervalech. Každou z těchto věznic musí mít na starosti odpovědná úřední osoba se sídlem v dané věznici.

Pravidlo 80

- 1. Ředitel/ka věznice, jeho/její zástupce a většina ostatního personálu věznice musí hovořit jazykem většiny vězňených osob nebo jazykem, kterému většina vězňených osob rozumí.
- 2. Kdykoliv je to nezbytné, musí být využity služby kompetentního tlumočnicka.

Pravidlo 81

- 1. Ve věznici určené pro muže i ženy musí být ta část věznice, která je vyhrazena ženám, vedena odpovědným personálem ženského pohlaví, který má v úschově klíče celé této části věznice.

2. Žádný personál mužského pohlaví nesmí vstoupit do části věznice, která je vyhrazena ženám, pokud není doprovázen personálem ženského pohlaví.

3. Na vězněné ženy dohlíží a stará se o ně pouze personál ženského pohlaví. To však nebrání tomu, aby personál mužského pohlaví, zejména lékaři a učitelé, vykonával svou práci ve věznicích nebo částech věznic vyhrazených ženám.

Pravidlo 82

1. Vězeňský personál nesmí používat ve vztahu k vězněným osobám sílu, s výjimkou případů sebeobrany, pokusu o útěk, aktivního nebo pasivního odporu proti příkazu na základě zákona nebo jiných právních předpisů. Vězeňský personál, který použije násilí, jej nesmí použít ve větší míře, než je nezbytně nutné, a musí incident okamžitě oznámit řediteli/ředitelce věznice.

2. Vězeňský personál musí absolvovat odbornou fyzickou přípravu, která mu umožní zvládnout agresivní vězněné osoby.

3. S výjimkou zvláštních okolností by vězeňský personál vykonávající práci v přímém kontaktu s vězněnými osobami neměl být ozbrojen. Navíc by vězeňský personál neměl být za žádných okolností opatřen zbraněmi, pokud k jejich použití nebyl proškolen.

Vnitřní a vnější inspekce

Pravidlo 83

1. Ve věznicích a nápravných zařízeních musí být zřízen dvojitý systém pravidelných kontrol:

- a) vnitřní nebo správní kontroly prováděné ústřední vězeňskou správou;
- b) vnější kontroly prováděné orgánem nezávislým na vězeňské správě, kterým mohou být příslušné mezinárodní nebo regionální subjekty.

2. V obou případech je záměrem kontrol zajistit, aby věznice byly spravovány v souladu se stávajícími zákony, nařízeními, koncepcemi a postupy tak, aby bylo dosaženo nápravných cílů a byla chráněna práva vězněných osob.

Pravidlo 84

1. Kontrolní orgány musí mít oprávnění:

- (a) k přístupu ke všem informacím o počtu vězněných osob a místech, kde jsou umístěny, jakož i ke všem informacím souvisejícím se zacházením s vězněnými osobami, včetně jejich záznamů a podmínek v zařízeních;
- (b) svobodně si vybrat, které věznice budou navštíveny, včetně neohlášených návštěv z vlastního podnětu, a se kterými vězněnými osobami budou hovořit;
- (c) během svých návštěv vést soukromé a plně důvěrné rozhovory s vězněnými osobami a vězeňským personálem;
- (d) učinit doporučení vězeňské správě a jiným příslušným orgánům.

2. Vnější kontrolní orgány se musí skládat z kompetentních a zkušených inspektorů jmenovaných příslušným orgánem a zahrnovat zdravotnický personál. Náležitá pozornost se věnuje vyváženému zastoupení žen a mužů.

Pravidlo 85

1. Každá kontrola je následována písemnou zprávou, která se předloží příslušnému orgánu. Je třeba věnovat náležitou pozornost tomu, aby zprávy z vnějších kontrol byly veřejně dostupné, s výjimkou jakýchkoliv osobních údajů o vězněných osobách, pokud k tomu nedaly výslovný souhlas.
2. Vězeňská správa nebo případně jiné příslušné orgány musí v přiměřené lhůtě uvést, zda budou doporučení vyplývající z vnější kontroly provedena.

II. PRAVIDLA POUŽITELNÁ PRO ZVLÁŠTNÍ KATEGORIE VĚZNĚNÝCH OSOB

A. Odsouzené vězněné osoby

Hlavní zásady

Pravidlo 86

Smyslem následujících zásad je ukázat v jakém duchu by vězeňská zařízení měla být spravována, a cíle, na které by měla zaměřovat, v souladu s prohlášením učiněným v Úvodním ustanovení 1 těchto pravidel.

Pravidlo 87

Před ukončením výkonu trestu je žádoucí, aby byla přijata nezbytná opatření k zajištění pozvolného návratu vězněné osoby k životu ve společnosti. Tohoto cíle lze, v závislosti na daném případě, dosáhnout režimem zaměřeným na přípravu vězněných osob na propuštění organizovaným ve stejné věznici nebo v jiném vhodném zařízení, nebo podmíněným propuštěním pod určitou formou dohledu, kterým nesmí být pověřena policie, ale který by měl být spojen s účinnou sociální pomocí.

Pravidlo 88

1. Zacházení s vězněnými osobami by nemělo zdůrazňovat jejich vyloučení ze společnosti, ale soustředit se na jejich pokračující účast. Komunitní organizace by proto měly být zapojeny všude, kde je to možné, aby pomáhaly vězeňskému personálu při sociální rehabilitaci vězněných osob.
2. Každý vězeňský sociální pracovník by měl být pověřen udržováním a zlepšováním všech žádoucích vztahů vězněné osoby s její rodinou a užitečnými společenskými organizacemi. Měla by být přijata opatření zajišťující ochranu práv souvisejících s občanskými zájmy, práv na sociální zabezpečení a další sociální dávky vězněných osob, a to v největším možném rozsahu slučitelném se zákonem a výkonem trestu.

Pravidlo 89

1. Naplnění těchto zásad vyžaduje individualizaci programů zacházení a za tímto účelem přizpůsobivý systém klasifikace vězněných osob do kategorií. Je proto žádoucí, aby tyto kategorie vězněných osob byly umísťovány do oddělených věznic vhodných pro zacházení s těmito kategoriemi.
2. Tyto věznice pak nemusí poskytovat stejnou úroveň zabezpečení pro každou kategorii vězněných osob. Je žádoucí poskytnout odlišné stupně zabezpečení podle potřeb jednotlivých kategorií. Otevřené věznice, nedisponující žádným fyzickým zabezpečením proti útěku, ale spoléhající se na sebekázeň vězněných osob, poskytují nejpříznivější podmínky pro rehabilitaci pečlivě vybraných vězněných osob.

3. Je žádoucí, aby počet vězněných osob v uzavřených věznicích nebyl tak vysoký, že překáží individualizaci programů zacházení. V některých zemích se má za to, že počet vězněných osob v těchto věznicích by neměl přesáhnout 500. Počet vězněných osob v otevřených věznicích by měl být co nejmenší.

4. Na druhé straně není žádoucí udržovat chod věznic, které jsou tak malé, že nemohou zajistit vhodné vybavení.

Pravidlo 90

Povinnost společnosti nekončí propuštěním vězněné osoby. Proto by měly existovat státní nebo soukromé organizace schopné zabezpečit propuštěné vězněné osobě účinnou následnou péči zaměřenou na zmírnění předsudků vůči této osobě a na její sociální rehabilitaci.

Programy zacházení

Pravidlo 91

Programy zacházení s osobami odsouzenými k výkonu trestu odnětí svobody musí mít za cíl, pokud to délka trestu dovoluje, vzbudit v nich vůli vést po propuštění soběstačný život v souladu se zákonem a vybavit je k tomu nezbytnými schopnostmi a dovednostmi. S vězněnými osobami se musí zacházet tak, aby byla podporována jejich sebeúcta a rozvíjel se jejich smysl pro zodpovědnost.

Pravidlo 92

1. Za tímto účelem musí být využity všechny vhodné prostředky, včetně duchovenské péče v zemích, kde je to možné, vzdělávání, odborného vzdělávání a poradenství, sociální práce, poradenství v oblasti zaměstnávání, tělesného rozvoje a posílení morálního charakteru v souladu s individuálními potřebami každé vězněné osoby, s přihlédnutím k její společenské a trestní minulosti, tělesným a duševním předpokladům a schopnostem, osobní povaze, délce jejího trestu a vyhlídkám po propuštění.

2. Ředitel/ka věznice obdrží zprávu týkající se záležitostí uvedených v odstavci 1 tohoto pravidla o každé vězněné osobě s dostatečnou délkou trestu, a to co nejdříve po jejím přijetí. Tyto zprávy musí vždy zahrnovat zprávu lékaře nebo jiného kompetentního zdravotnického pracovníka o tělesném a duševním stavu vězněné osoby.

3. Zprávy a další příslušné dokumenty se ukládají do individuálního spisu. Tento spis musí být aktualizován a veden tak, aby jej mohl odpovědný personál v případě potřeby konzultovat.

Klasifikace a individualizace

Pravidlo 93

1. Účelem klasifikace je:

(a) oddělit od ostatních ty vězněné osoby, u kterých je z důvodu povahy jejich trestných činů nebo charakteru pravděpodobnost, že mohou mít na ostatní vězněné osoby špatný vliv;

(b) rozdělit vězněné osoby do kategorií za účelem realizace programů zacházení s ohledem na jejich sociální rehabilitaci.

2. Pokud je to možné, pro realizaci programů zacházení s různými kategoriemi vězněných osob se použijí oddělené věznice nebo oddělené části věznic.

Pravidlo 94

Co nejdříve po nástupu do výkonu trestu a studiu osobnosti každé vězněné osoby s dostatečnou délkou trestu, je pro ni připraven program zacházení založený na získaných poznacích o jejich individuálních potřebách, předpokladech a schopnostech.

Odměny

Pravidlo 95

V každé věznici se zavede systém odměn pro různé kategorie vězněných osob a metody zacházení s cílem podporovat dobré chování, rozvíjet smysl pro zodpovědnost a zajistit zájem a spolupráci vězněných osob na jejich programech zacházení.

Zaměstnávání

Pravidlo 96

1. Odsouzené vězněné osoby musí mít možnost pracovat a/nebo se aktivně podílet na jejich rehabilitaci za předpokladu, že lékař nebo jiný kompetentní zdravotnický pracovník posoudil, že k tomu mají fyzickou a duševní způsobilost.
2. Je třeba zajistit dostatek práce užitečné povahy, aby vězněné osoby aktivně zaměstnávala po dobu běžného pracovního dne.

Pravidlo 97

1. Vězeňská práce nesmí způsobovat bolest nebo utrpení.
2. Vězněné osoby nesmí být drženy v otroctví nebo nevolnictví.
3. Od žádné vězněné osoby se nesmí vyžadovat, aby pracovala pro osobní nebo soukromý prospěch vězeňského personálu.

Pravidlo 98

1. Pokud je to možné, poskytovaná práce musí udržovat nebo zlepšovat schopnost vězněných osob si po propuštění poctivě vydělávat na živobytí.
2. Vězněným osobám, kterým to může být prospěšné, a zejména mladistvým, musí být poskytnuto odborné vzdělávání v užitečných řemeslech.
3. V mezích slučitelných se správným výběrem zaměstnání a požadavky správy zařízení a kázně, musí být vězněným osobám umožněno zvolit si druh práce, kterou chtějí vykonávat.

Pravidlo 99

1. Organizace a metody práce ve věznicích se musí co nejvíce podobat těm v obdobných pracích mimo věznici tak, aby se vězněné osoby připravily na podmínky běžného pracovního života.
2. Zájmy vězněných osob a jejich odborné vzdělávání však nesmí být podřízeno účelu dosažení finančního zisku prostřednictvím výroby ve věznicích.

Pravidlo 100

1. Průmyslová výroba a farmy měly být přednostně provozovány přímo vězeňskou správou, a nikoli soukromými subjekty.
2. Jsou-li vězněné osoby zaměstnány na pracovišti, které není řízeno vězeňskou správou, mají být vždy pod dohledem vězeňského personálu. Pokud práce není vykonávána pro jiné orgány státní správy, vyplácí za tuto práci plnou běžnou mzdu vězeňské správě subjekty, pro které je práce vykonávána, s přihlédnutím k výkonnosti vězněných osob.

Pravidlo 101

1. Ve věznicích musí být dodržována stejná bezpečnostní opatření, jaká jsou stanovena pro ochranu bezpečnosti a zdraví pracujících na svobodě.
2. Je třeba přijmout opatření o odškodnění vězněných osob v případě pracovního úrazu, včetně nemocí z povolání, za podmínek, které nejsou méně příznivé než podmínky, které zákon stanovuje pro pracující na svobodě.

Pravidlo 102

1. Maximální denní a týdenní pracovní doba vězněných osob musí být stanovena zákonem nebo jiným právním předpisem, přičemž se přihlíží k místním normám nebo zvyklostem souvisejícím se zaměstnáváním pracujících na svobodě.
2. Takto stanovená pracovní doba ponechává jeden den pracovního klidu týdně a dostatečný čas na vzdělávání a jiné činnosti, které jsou vyžadovány v rámci programu zacházení a rehabilitace vězněných osob.

Pravidlo 103

1. Je třeba zřídit systém stanovující spravedlivou odměnu za práci vykonávanou vězněnými osobami.
2. V rámci tohoto systému musí mít vězněné osoby možnost utratit alespoň část svých výdělků za schválené předměty pro vlastní potřebu a poslat část svých výdělků své rodině.
3. Tento systém by měl rovněž stanovit, že vězeňská správa by měla vyčlenit část výdělků vězněné osoby k tomu, aby se vytvořil spořicí fond, který bude vězněné osobě předán při propuštění.

Vzdělávání a volnočasové aktivity

Pravidlo 104

1. Všem vězněným osobám, kterým to může být prospěšné, musí být zajištěno další vzdělávání, včetně výuky náboženství v zemích, kde je to možné. Vzdělávání osob, které neumí číst a psát, a mladistvých musí být povinné a vězeňská správa mu musí věnovat zvláštní pozornost.
2. Pokud je to možné, vzdělávání vězněných osob je propojeno se celostátním vzdělávacím systémem tak, aby po propuštění mohly bez obtíží ve vzdělávání pokračovat.

Pravidlo 105

Ve všech věznicích musí být zajištěny volnočasové a kulturní aktivity prospívající duševnímu a tělesnému zdraví vězňených osob.

Společenské vztahy a následná péče

Pravidlo 106

Zvláštní pozornost se věnuje udržování a zlepšování těch vztahů mezi vězňenou osobou a její rodinou, které jsou v nejlepším zájmu obou stran.

Pravidlo 107

Od začátku trestu vězňené osoby musí být věnována pozornost její budoucnosti po propuštění a musí jí být poskytnuta podpora a pomoc při udržování nebo navazování takových vztahů s osobami nebo organizacemi mimo věznici, které mohou podpořit její rehabilitaci a nejlepší zájmy její rodiny.

Pravidlo 108

1. Služby a organizace, státní nebo jiné, které pomáhají propuštěným vězňeným osobám při jejich opětovném začlenění do společnosti, musí zajistit, pokud je to možné a nezbytné, aby propuštěným vězňeným osobám byly poskytnuty patřičné dokumenty a průkaz totožnosti, vhodný domov a zaměstnání, aby byly vhodně a přiměřeně oblečeny s ohledem na podnebí a roční období, a aby měly dostatečné finanční prostředky k tomu, aby dojely do místa bydliště a uživily se v období bezprostředně po jejich propuštění.

2. Schválení zástupci těchto organizací musí mít veškerý nezbytný přístup do věznice a k vězňeným osobám a podílet se na konzultacích ohledně budoucnosti vězňené osoby od začátku jejího trestu.

3. Za účelem zajištění co nejlepšího využití jejich úsilí, musí být činnosti těchto organizací v co největším rozsahu centralizovány nebo koordinovány.

B. Vězňené osoby s mentálním postižením a/nebo jinými zdravotními potížemi

Pravidlo 109

1. Osoby, u nichž se zjistí, že nejsou trestně odpovědné, nebo kterým jsou později diagnostikována vážná mentální postižení nebo zdravotní potíže a kterým by se pobytem ve vězení zhoršil zdravotní stav, nesmí být zadržovány ve věznicích, ale musí být přijata opatření k jejich co nejrychlejšímu přemístění do zařízení péče o duševní zdraví.

2. V případě potřeby mohou být ostatní vězňené osoby s mentálním postižením nebo zdravotními potížemi pozorovány a léčeny ve specializovaných zařízeních pod dohledem kompetentních zdravotnických pracovníků.

3. Poskytovatel zdravotních služeb musí zajistit psychiatrickou léčbu všech ostatních vězňených osob, které takovou léčbu potřebují.

Pravidlo 110

Je žádoucí, aby se v případě potřeby po dohodě s vhodnými organizacemi podnikly kroky k pokračování psychiatrické léčby po propuštění a k poskytování následné sociálně-psychiatrické péče.

C. Vězněné osoby zatčené nebo čekající na soudní proces

Pravidlo 111

1. Osoby zatčené nebo vězněné z důvodu obvinění z trestného činu, které jsou v policejních celách nebo věznicích, ale dosud nebyly souzeny a nebyl jim uložen trest, budou v ustanovení následujících pravidel nazývány „*neodsouzené vězněné osoby*“.
2. Vězněné osoby, které nebyly odsouzeny, se považují za nevinné a musí s nimi tak být zacházeno.
3. Aniž jsou dotčeny právní normy týkající se ochrany osobní svobody nebo stanovující postupy, které se mají dodržovat ve vztahu k neodsouzeným vězněným osobám, požívají tyto vězněné osoby výhod zvláštního režimu, jehož základní požadavky jsou popsány v následujících pravidlech.

Pravidlo 112

1. Neodsouzené vězněné osoby musí být umístěny odděleně od odsouzených vězněných osob.
2. Neodsouzení mladiství musí být umístěni odděleně od dospělých a v zásadě musí být umístěni v oddělených zařízeních.

Pravidlo 113

Neodsouzené vězněné osoby musí spát samostatně v oddělených místnostech s výhradou odlišných místních zvyklostí týkajících se klimatu.

Pravidlo 114

V mezích slučitelných s řádem zařízení si mohou neodsouzené vězněné osoby, pokud si to přejí, nechat obstarat stravu na vlastní náklady zvenčí, a to buď prostřednictvím zařízení, své rodiny nebo přátel. Jinak zajišťuje jejich stravu zařízení.

Pravidlo 115

Neodsouzeným vězněným osobám musí být dovoleno nosit svůj vlastní oděv, je-li čistý a k tomu vhodný. Pokud vězněná osoba nosí oděv poskytnutý zařízením, musí se lišit od oděvu určeného pro odsouzené vězněné osoby.

Pravidlo 116

Neodsouzené vězněné osobě musí být nabídnuta příležitost pracovat, práce se však od nich nesmí vyžadovat. Pokud se neodsouzená vězněná osoba rozhodne pracovat, musí jí být za tuto práci zapláceno.

Pravidlo 117

Neodsouzené vězněné osobě musí být dovoleno obstarat si na vlastní náklady nebo na náklady třetí osoby takové knihy, noviny, psací potřeby a jiné prostředky, které jsou slučitelné se zájmy spravedlnosti, bezpečnosti a pořádku daného zařízení.

Pravidlo 118

Neodsouzené vězněné osobě musí být dovoleno, aby byla navštívena a léčena jejím vlastním lékařem nebo zubařem, jsou-li k tomu rozumné důvody a je-li schopna uhradit vzniklé výdaje.

Pravidlo 119

1. Každá neodsouzená vězněná osoba má právo být okamžitě informována o důvodech svého zadržení a o všech obviněních, kterým čelí.
2. Nemá-li neodsouzená vězněná osoba právního zástupce dle vlastního výběru, musí mít nárok na to, aby jí byl právní zástupce přidělen soudem nebo jiným orgánem ve všech případech, kdy to zájmy spravedlnosti vyžadují, a pokud neodsouzená vězněná osoba nemá dostatečné prostředky k úhradě nákladů právního zastoupení, musí jí být poskytnut bezplatně. Odepření přístupu k právnímu zástupci musí být neprodleně předmětem nezávislého přezkumu.

Pravidlo 120

1. Oprávnění a způsoby přístupu neodsouzené vězněné osoby k jejímu právnímu zástupci nebo poskytovateli právní pomoci za účelem její obhajoby se řídí stejnými zásadami, jaké jsou stanoveny v ustanovení pravidla 61.
2. Neodsouzené vězněné osobě se na požádání poskytnou psací potřeby pro přípravu dokumentů souvisejících s její obhajobou, včetně důvěrných pokynů pro jejího právního zástupce nebo poskytovatele právní pomoci.

D. Civilní vězněné osoby

Pravidlo 121

V zemích, kde zákony umožňují věznění z důvodu zadlužení nebo na základě rozhodnutí soudu v jakémkoli jiném než trestním řízení, nesmí být takto vězněné osoby podrobeny přísnějším omezením, než jaká jsou nezbytná k zajištění bezpečnosti a pořádku. Zacházení s těmito osobami nesmí být méně příznivé než zacházení s neodsouzenými vězněnými osobami, kromě toho, že od nich může být požadováno, aby pracovaly.

E. Osoby zatčené nebo zadržené bez obvinění

Pravidlo 122

Aniž jsou dotčena ustanovení článku 9 Mezinárodního paktu o občanských a politických právech, osobám zatčeným nebo vězněným bez obvinění se poskytuje stejná ochrana, jaká je poskytována podle části I a části II, oddíl C těchto pravidel. Příslušná ustanovení části II, oddílu A těchto pravidel se použijí obdobně tam, kde jejich použití může být ve prospěch této zvláštní kategorie vězněných osob, ovšem za předpokladu, že nesmí být přijata žádná opatření, která by naznačovala vhodnost převýchovy nebo rehabilitace osob, které zatím nebyly odsouzeny za spáchání trestného činu.